

Teke ogullary begligi

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar
написано kitapcy | 22 января, 2025
Teke ogullary begligi

ANADOLY TÜRKMEN BEGLIKLERİ

► TEKE OGULLARY BEGLIGI

Teke ogullary begligi, 1321-1423-nji ýyllarda merkezi Teke ili bolan Hamidogullary begliginiň bir şahasy hökmünde Antalýada höküm süren türkmen begligidir.

1321-nji ýylda Hamidogly Dündar begiň Antalýany eýeläp, Ýunus begiň ygtyýarlygyna tabşyrmagy bilen Teke ogullary begliginiň düýbi tutuldy. Häkimiýeti gysga wagt dowam eden Ýunus begiň döwründe Anadolyda mongol dikmeleriniň täsiri dowam edýärdi. Bu sebäpli Ýunus Beg häkimiýetini olara ýarym garaşly ýagdaýda hökmürowanlyk etmäge mejbür boldy. Ýunus beg aradan çykandan soňra ýerine ogly Mahmyt beg geçdi. Mahmyt beg dogany Sinauddin Hyzır beg bilen bilelikde Gorkutelini (Korkuteli) dolandyrýardy. Şol wagtlar Anadolydaky türkmen beglikleriniň arasynda Ilhanly mongol döwletine garşy köpçülikleýin nägilelik bardy. Bu sebäpli, Ilhanylaryň Anadoly boýunça dikmesi Teýmirdaş Hamidogly Dündar begiň üstüne ýöriş etdi.

Dündar beg Teýmirdaşdan gaçyp Antalýa geldi. Teýmirdaşyň ünsüni özüne çekmejek bolan Mahmyt beg agasyny mongollaryň eline berip onuň ölümüne sebäp boldy. 1327-nji ýylda Teýmirdaşyň wezipeden çetleşdirilmegi netijesinde onuň bilen birlikde Müsure gaçan Mahmyt beg ol ýerde saklanyp zyndana atyldy. Netijede Gorkuteliniň emiri Sinauddin Hyzır beg dogany Mahmyt begiň häkimiýetini hem ele aldy. Hyzır beg we ondan soňra hökmürowanlyk süren Dady beg barada taryhy çeşmelerde maglumatlar ýok diýerlik derejede azdyr.

Dady begden soňra tagta çykan we "Zynjyrgyran" lakamy bilen tanalan Mübarizuddin Mehmet beg döwründe 24.08.1361-nji ýylda Kipriň koroly Pierre Lusignan I Antalýany basyp aldy. Mundan

soňra Garamanogly Alaeddin Aly beg we Alaýyäniň begi bilen güýçlerini birleşdiren Zynjyrgyran Mehmet beg Kiprlilere garşı aldym-berdimli göreşe başlady. Has soňra mamlýuk sultanlarynyň hem kömegini alan Zynjyrgyran Mehmet 1373-nji ýylda bolan gazaply söweşden soňra Antalýa galasyny eýelemeği başardy. Mehmet beg Antalýanyň eýelenmegine minnetdarlyk hökmünde Seljukly soltany Alaeddin Keýkubadyň gurduran metjidini gaýtadan abatlap halka ybadat etmäge açdy. Zynjyrgyran Mehmet beg aradan çykandan soňra onuň ýerine ogly Osman Çelebi geçdi. Osman Çelebiniň döwründe Osmanly imperiýasynyň soltany Ýyldyrym Baýezit 1390-njy ýylda Antalýany tabynlygyna geçirenden soňra bütin Teke ilini öz ogly Isa Çelebä sanjak begligi (provinsiya) edip berdi.

1402-nji ýylda bolup geçen Ankara meýdan söweşinden soňra Antalýadan başga begliginiň garamagyndaky bütin ýerleri gaýtadan ele geçiriren Osman Çelebi Gorkutelini paýtagt edip aldy.

1423-nji ýylda Osmanly döwletinde bolup geçen hökümdar çalşygыndan peýdalanmak islän Osman Çelebi Garamanogly Mehmet II bilen güýç birikdirip, Antalýany gaýtadan ele geçirmäge hyýallandy. Emma bu dildüwşikden habarly edilen Osmanly döwletiniň Teke-Karahisardaky harby komendanty (subaşy) Firuzbegogly Hamza beg Gorkutelä duýdansyz hüjüm edip Osman Çelebini öldürýär.

Osman begiň ölümü bilen Teke ogullary begliginiň ömri soňlanýar. Osmanly soltany Myrat II Anadoly beglerbegligi wezipesi bilen birlikde Teke-eli provinsiýasyny hem Hamza bege peşgeş hökmünde berýär.

Teke ogullary begliginiň ýerleri kiçeňrägem bolsa, ol örän ähmiýetli ýerde ýerleşýärdi. Aýratynam XIV asyryň birinji ýarymynda haly, kilim, işlik (podkladka) dokamak we pagtadan edilen önumleri öndürmek bu ýerde amala aşyrylyp, eksport edilýärdi. Bu bolsa Teke ogullary begligine ummasyz girdeýjileri berýärdi.

Şahabetdin el-Ömary 1332-nji ýylda Hyzır begiň garamagynda 8.000 atly nökeriň, 12 şäheriň, 25 galanyň bardygyny ýazypdyr. Munuň bilen birlikde Teke ogullarynyň kiçeňräk flotiliýasynyň

bolandygy barada hem maglumatlar bar.
Antalýanyň ady Türkiýe Respublikasynyň gurulan wagtyna çenli
Teke diýilip atlandyrylypdyr. Antalýa ýarym adasyna häzirem
Teke ýarym adasy diýilyär.

© yenidenergenekon.com

Taryhy makalalar